

REPRODUKCIJA RADNO-SPOSOBNOG STANOVNIŠTVA U HRVATSKOJ

U ovom su radu analizirane demografske odrednice dinamike radne snage u Hrvatskoj za razdoblje 1991.-2021. godine. Demografske su odrednice sadržane u promjenama dobne strukture stanovništva, napose u kretanju broja i u promjenama strukture radno-sposobnog stanovništva. Pri tome se reprodukcija radno-sposobnog stanovništva analizira bilanciranjem priljeva novih generacija u radnu dob i odljeva iz te dobi. Kao izraz dugotrajnog smanjivanja nataliteta i prirodnog prirasta, priljev generacija u radno-sposobnu dob se smanjuje, a odljev se povećava. To rezultira opadajućom reprodukcijom radno-sposobnog stanovništva u Hrvatskoj u navedenom razdoblju, što ima, dugoročno gledano, nepovoljne razvojne implikacije.

Demografske odrednice dinamike radne snage i zaposlenosti su dugoročnog karaktera s obzirom na svoje posljedice za kretanje pojedinih funkcionalnih dobnih kontingenata, kao što je npr. stanovništvo u radno-sposobnoj dobi (radni kontingent) i ekonomski aktivno stanovništvo (radna snaga). Radi se o odrednicama koje su dugoročno uvjetovane kretanjem bitnih vitalnih sastavnica razvoja stanovništva. U tipu zatvorene populacije, to su natalitet/fertilitet i mortalitet, a u tipu otvorene populacije, uz njih su još imigracija i emigracija. Valja naglasiti da upravo navedene sastavnice prirodnog kretanja stanovništva dugoročno određuju priljev novih generacija u radno-sposobnu dob i odljev iz te dobi.

Iako obujam i kretanje radnog kontingenta, radne snage i zaposlenosti na određenom području zajednički određuju dvije grupe odrednica, demografske i društveno-gospodarske, predmet ovoga rada su demografske odrednice za razdoblje 1991.-2021. godine i to za tip zatvorenog stanovništva (tj. stanovništva na koje djeluju samo komponente prirodnog kretanja stanovništva). Cilj nam je analitičkim putem ustanoviti djelovanje demografskih odrednica na kretanje stanovništva u radno-sposobnoj dobi (15 do 64 godine) u Hrvatskoj u navedenom razdoblju. Stoga će težište analitičkog razmatranja biti na dinamičkim odrednicama reprodukcije radnog kontingenta i na promjenama u njegovoj dobnjoj strukturi.

Za tip zatvorenog stanovništva, demografske odrednice kretanja radne snage i zaposlenosti mogu se predvidjeti s relativno visokim stupnjem statističke pouzdanosti, iz razloga što promjene u dobnjoj strukturi stanovništva, u određenoj etapi/podetapi njegovog razvoja, obilježava karakteristična postupnost brojčanih promjena, koja je izraz djelovanja zakonitog procesa demografske inercije (demografskog momentuma) (Wachter, 1988; Widal, 1994.). Ta je postupnost izraz zajedničkog djelovanja promjena nataliteta/fertiliteta i mortaliteta, odnosno njihovog određenog međudnosa koji se formira u određenoj etapi/podetapi razvoja stanovništva. U Hrvatskoj je odnos nataliteta i mortaliteta stabilan, na vrlo niskoj brojčanoj razini, a tijekom 1990-ih godina s negativnim predznakom (pod utjecajem ratne agresije na Hrvatsku početkom 1990-ih godina). To odgovara činjenici da se stanovništvo Hrvatske, prema formalnim, demografsko-statističkim kriterijima međudnosa stopa nataliteta i mortaliteta nalazi u posttranzicijskoj etapi svoga razvoja. (Wertheimer-Baletić, 1992.).

Demografski okvir iz kojega se formira radna snaga (ekonomski aktivno stanovništvo) u širem smislu čini ukupan broj stanovnika određene zemlje, a u užem smislu - broj stanovnika u radno-sposobnoj dobi (radni kontingent). U razvijenim društveno-gospodarskim sredinama, odnosno u razvijenim zemljama, radna snaga se u cijelosti formira iz dobnih granica radno-sposobne dobi (15-64 godine), a u slabije razvijenim zemljama se prosječno oko 90% regrutira iz granica te dobi.

1. Razmatramo li djelovanje demografskih odrednica dinamike radne snage i zaposlenosti s obzirom na vremensko razdoblje, razlikujemo dugoročne i srednjoročne odrednice. Kratkoročne odrednice nisu predmet ovog razmatranja zbog prirode i odrednica njihova djelovanja. One su, naime, relevantne za tip otvorenog stanovništva, koji je pod utjecajem naglih, često nepredvidivih promjena koje u razvoju stanovništva određene zemlje mogu nastati uslijed djelovanja prije svega migracije, bilo u njenoj imigracijskoj ili emigracijskoj varijanti, ali i zbog tzv. vanjskih čimbenika, među kojima je najčešći rat, čije posljedice djeluju na sve sastavnice ukupnog kretanja stanovništva i na sve njegove strukture.

Predmet ovog rada su dugoročne demografske odrednice dinamike radne snage i zaposlenosti u Hrvatskoj.* To su iste one odrednice koje dugoročno uvjetuju kretanje ukupnog broja stanovnika i promjene u njegovoj dobnospolnoj strukturi. Za tip zatvorenog stanovništva, to su natalitet/fertilitet, mortalitet i prirodna promjena (prirodni prirast, prirodna stagnacija ili prirodno smanjenje stanovništva). Pri tome valja imati na umu da ukoliko bi došlo do znatnije migracije, bilo u njenoj imigracijskoj ili emigracijskoj varijanti, to bi tada moglo donekle poremetiti predviđeno djelovanje navedenih dugoročnih odrednica, ali samo u njihovu intenzitetu, a ne i u pogledu osnovne tendencije njihova djelovanja. Na prvom ćemo mjestu analizirati promjene sastavnica prirodnog kretanja stanovništva (nataliteta, mortaliteta, prirodnog prirasta/smanjenja) u Hrvatskoj tijekom posljednjih pedeset godina. (Vidjeti tablicu br. 1.).

Tablica br. 1. Prirodno kretanje ukupnog broja stanovnika Hrvatske ("u zemlji" i "u inozemstvu" u razdoblju 1950-2000. godine

Godina	Broj živorodenih	Broj umrlih	Prirodni/prirast/ smanjenje	Stopa na 1000 stanovnika nataliteta	mortaliteta	prirodnog/prirasta/ smanjenja
1950.	95.560	47.292	48.268	24,8	12,3	12,5
1960.	76.156	41.361	34.795	18,4	10,0	8,4
1970.	61.103	44.147	16.956	13,9	10,1	3,8
1980.	68.220	50.100	18.120	14,9	10,9	4,0
1990.	55.409	52.192	3.127	11,7	11,0	0,7
1991.	52.289	54.832	-3.003	10,8	11,4	-0,6
1992.	46.970	51.800	-4.830	9,8	10,8	-1,0
1993.	48.535	50.846	-2.311	10,8	11,4	-0,6
1994.	48.584	49.482	-898	10,8	11,0	-0,2
1995.	50.182	50.536	-354	11,2	11,3	-0,1
1996.	53.811	50.636	3.175	12,0	11,3	0,7
1997.	55.501	51.964	3.537	12,1	11,4	0,7
1998.*	47.068	52.511	-5.243	11,2	12,5	-1,3
1999.*	45.179	51.953	-6.774	10,7	12,3	-1,6
2000.*	43.746	50.246	-6.500	10,0	11,5	-1,5

* Odnosi se samo na stanovništvo "u zemlji", dok se podaci od 1991. do 1997. odnose na ukupno stanovništvo ("u zemlji" i "u inozemstvu"). Izvor: Demografska statistika. Državni zavod za statistiku, Zagreb

Podaci pokazuju tendenciju kontinuiranog smanjivanja nataliteta, mortaliteta i prirodnog prirasta, uz povremene oscilacije u kretanju nataliteta i prirodnog prirasta, ovisno o većem ili manjem priljevu novih generacija fertilnu dob, koji je određen ranijim kretanjem navedenih sastavnica prirodnog kretanja. Pri tome je smanjenje stopa mortaliteta bilo slabijeg intenziteta u odnosu na smanjenje stopa nataliteta, a njihova stagnacija, na razini od oko 11 promila u 1980-im i 1990-im godinama, uvjetovana je primarno pojačanim procesom starenja stanovništva u Hrvatskoj. U petogodištu 1991.-1995. godine došlo je do transformacije prirodnog prirasta u prirodno smanjenje stanovništva, tj. zabilježen je “negativni prirodni prirast”, odnosno prirodno smanjenje ukupnog stanovništva (broj umrlih je nadvisio broj živorođenih). To je u mnogome uzrokovano velikosrpskom ratnom agresijom na Hrvatsku i s tim u svezi povećanjem broja umrlih, te smanjenim, “depresiranim”, ratnim natalitetom. U 1996. i 1997. godini za ukupno stanovništvo Hrvatske zabilježeno je poboljšanje u području prirodnog kretanja, tj. oporavak u smislu ponovno zabilježenog prirodnog prirasta (stopa prirasta je i 1996. i 1997. godine iznosila 0,7 promila. Ali bitno je pri tome naglasiti da se podaci u navedenoj tablici odnose na **ukupno** stanovništvo Hrvatske, tj. na stanovništvo i “u zemlji” i “u inozemstvu”. Ako se, međutim, na temelju podataka (tablograma) demografske statistike, razdvoji broj živorođene djece “u zemlji” od onih rođenih “u inozemstvu”, tada se pokazuje da je u cijelom razdoblju 1990-ih godina i u 2000. (a predvidivo i u 2001. i 2002. godini) zabilježeno za stanovništvo “u zemlji” (tj. u Hrvatskoj) prirodno smanjenje stanovništva, dok je za stanovništvo “u inozemstvu” (s prebivalištem majke u Hrvatskoj) zabilježen znatan prirodni prirast. Iz toga se može zaključiti da je “oporavak” nataliteta, odnosno prirodni prirast za ukupno stanovništvo Hrvatske, koji je zabilježen u 1996., 1997. i 1998. godini¹, postignut isključivo zbog pozitivnog prirodnog kretanja, tj. prirodnog prirasta stanovništva rođenog “u inozemstvu”. To jasno pokazuje raščlamba prirodnog prirasta ukupnog stanovništva Hrvatske na prirodni prirast stanovništva ostvaren “u zemlji” i “u inozemstvu”. (Wertheimer-Baletić, 2001.).

Pokazuje se da je od ukupnog prirodnog prirasta stanovništva Hrvatske u razdoblju od 1971.-1997. godine oko 28% prirasta ostvareno “u inozemstvu”. Prirodni prirast u inozemstvu relativno je povećan nakon 1991. godine, upravo kada je porastao broj izbjegličke populacije zbog ratne agresije na Hrvatsku, odnosno nakon 1992. godine, zbog rata u Bosni i Hercegovini. Naročito je visok od 1994. do 1997. godine. Valja imati na umu da se veći dio izbjegličke populacije redovito ne vraća u zemlju podrijetla, pa je i to jedan od razloga zabilježenog negativnog prirodnog prirasta stanovništva “u zemlji”, tj. u Hrvatskoj do kraja prošlog stoljeća.

2. Promjene u dobnoj strukturi stanovništva pod bitnim su utjecajem opadanja nataliteta osobito u onim zemljama u kojima je demografska tranzicija završena. To je slučaj i u Hrvatskoj u kojoj se promjene u dobnoj strukturi stanovništva izražavaju u procesu starenja ukupnog stanovništva (tj. starenja ukupnog broja stanovnika), koji prate parcijalni procesi starenja, koji se sastoje u starenju pojedinih funkcionalnih dobnih kontingenta (stanovništva u radno-sposobnoj dobi, fertilnog kontingenta stanovništva, radne snage - ukupne te napose poljoprivredne, itd.).

Projekcije stanovništva Hrvatske izrađene na pretpostavci “zatvorenog stanovništva” za razdoblje 1991.-2021. godine² prikazane su u tablici br. 2.

Podaci u tablici pokazuju sljedeće tri relevantne karakteristike i tendencije značajne za predvidivo kretanje radne snage i zaposlenosti u Hrvatskoj; (1) smanjuje se broj stanovnika u mladoj dobi (0-14 godina) za 17,1%; (2), smanjuje se broj stanovništva u radno-sposobnoj dobi (radnom kontingentu) za 11,9%; (3), broj starog stanovništva intenzivno se povećava (za 27,6%). Istodobno se broj mladih i broj stanovnika u radnom kontingentu udjelom smanjuje, a broj starog stanovništva se udjelom u ukupnom stanovništvu znatno povećava. To znači da je proces starenja ukupnog stanovništva u punom zamahu. On je demografski generacijski determiniran, što uvjetuje istovremeno povećavanje generacijskog odljeva stanovništva iz radne dobi života (dakle i iz radne snage i iz kontingenta zaposlenih), i smanjenje generacijskog priljeva stanovništva u radnu dob, odnosno u radnu snagu i u kontingent zaposlenih. U pitanju su, prema tome, isključivo demografski determinirani procesi.

Tablica br. 2. Projekcija stanovništva Hrvatske (bez vanjske migracije) prema velikim dobnim grupama, 1991-2021. godine

Dobne grupe	Broj stanovnika (000)				Indeks 2021/1991.
	1991.	2001.	2011.	2021.	
0-14	938	807	799	777	82,9
15-64 M*					
5-59 Ž**	3.125	3.078	2.974	2.753	88,1
65 i više M					
60 i više Ž	723	852	854	823	127,6
Ukupno	4.786	4.737	4.627	44.453	93,0

*) M= muško stanovništvo, **) Ž= žensko stanovništvo

Izvor: Projekcija stanovništva Hrvatske po petogodištima 1991.-2021. (Interna dokumentacija Državnog zavoda za statistiku), Zagreb, 1995.

Pri tome je osobito značajno za promjene u dobnj strukturi radne snage i zaposlenih, da je u tijeku proces **starenja** radnog kontingenta stanovništva. Jer neposredni demografski okvir iz kojeg se formira radna snaga čini stanovništvo u radno-sposobnoj dobi. Kretanje ukupnog broja stanovnika u tim dobnim granicama i promjene u njegovoj dobnj strukturi bitna su demografska odrednica dinamike radne snage i zaposlenosti. U tablici br. 2. vidjeli smo da će se broj stanovnika Hrvatske u radnom kontingentu stanovništva u razdoblju 1991.-2021. godine smanjiti predvidivo za 11,9%. Usporedno s tim smanjenjem dolaze do izražaja promjene u dobnj strukturi radnog kontingenta stanovništva koje obilježava njegovo starenje. (Vidjeti tablicu br. 3.).

Tablica br. 3. Dobna struktura radnog kontingenta stanovništva Hrvatske, u razdoblju 1991.-2021. godine

Dobna struktura rad.kontingenta	Radni kontingent stanovništva (u tisućama)			
	1991.	2001.	2011.	2021.
15-44 godine	1.950	2.007	1.821	1.535
45-64 godine	1.175	1.216	1.306	1.218
Ukupno:	3.125	3.223	3.127	2.753
Struktura (u %)				
(1)				
P(15-44)/P(15-64) .100	62,4	62,3	58,2	55,7
(2)				
P(45-64)/P(15-64) .100	37,6	37,7	41,8	44,3
Ukupno:	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Ibidem, prethodna tablica

Podaci u gornjoj tablici pokazuju da demografske odrednice promjena u dobnoj strukturi radnog kontingenta djeluju na starenje radne snage, budući da se u ukupnom radnom kontingentu stanovništva smanjuje njegov mlađi dio (15 do 44 godine), a povećava se njegov stariji dio (45 do 64 godine). To znači da proces starenja ukupnog stanovništva prati, za gospodarski razvoj relevantan, parcijalni proces starenja radnog kontingenta koji je bitna odrednica starenja radne snage i zaposlenih. Starenje radnog kontingenta u razdoblju 1991-2021. godine je intenzivno, jer se udjel starijeg dijela radnog kontingenta u ukupnom radnom kontingentu povećava s 37,6% u 1991. na 44,3% u 2021. godini. Povećava se, znači, onaj dio stanovništva u radnoj dobi koji pogađaju (u suvremenim uvjetima neadekvatne razine zdravstvene zaštite i zaštite na radu) razne profesionalne bolesti i invaliditet i koji se iz tih razloga povlači u prijevremenu mirovinu. Valja istaći da i starenje stanovništva u radnom kontingentu, djelujući na povećanje "odljeva" iz radne snage i zaposlenosti, djeluje u smjeru smanjenja demografskog pritiska na zapošljavanje, pa prema tome, uz ostale iste uvjete, olakšava situaciju u domeni zaposlenosti i nezaposlenosti.

3. Analiza reprodukcije radnog kontingenta stanovništva i radne snage podrazumijeva uz analizu dugoročnih odrednica te reprodukcije, i analizu njenih srednjoročnih odrednica, tj. analizu petogodišnje dinamike priljeva novih generacija u radni kontingent i odljeva (prirodnog) starijih generacija iz radnog kontingenta stanovništva. Prema tome, srednjoročne demografske odrednice dinamike radne snage za petogodišnja razdoblja čine kako priljev mladih u radnu dob (dobna grupa od 10-14 godina koja u sljedećem petogodištu stiže u dobnu grupu 15-19 godina), te odljev starijih generacija iz radne dobi (tj. dobna grupa od 60-64 godine koja u sljedećem petogodištu ulazi u starije petogodište, tj. dobnu grupu 65-69 godina). Odnos priljeva u radni kontingent i odljeva iz nje-

ga determinira u određenom području i u određenom razdoblju predznak i obujam reprodukcije stanovništva u radnom kontingentu. (Vidjeti tablicu br. 4).

Analitički pokazatelji sadržani u tablici br. 4. omogućuju slijedeće zaključke: (1) generacijski priljev u radni kontingent (a time i u radnu snagu) ima tendenciju smanjenja, s povremenim oscilacijama, ovisno o kretanju nataliteta/fertiliteta i prirodnog prirasta stanovništva u razdoblju od prethodnih 15 do 20 godina, od kojih ovisi brojčano veći ili brojčano manji priljev novih generacija u dob preko 15 odnosno 20 godina; (2) odljev starijih generacija iz radnog kontingenta stanovništva (i iz radne snage) ima tendenciju signifikantnog povećanja. Generacijski odljev, naime, raste zbog povećanja broja starog stanovništva, a osobito zbog ranije analiziranog starenja radnog kontingenta. taj će proces - kako pokazuje tablica - predvidivo biti relevantan i za prva dva desetljeća 21. stoljeća, naročito zbog toga što se starenje ukupnog stanovništva nakon 2005. godine, a osobito nakon 2.010. ubrzava. Tada naime u staračku dob pristižu brojnije generacije rođene u kompenzacijskom razdoblju nakon II. svjetskog rata (od 1946. do 1954. godine); 3) koeficijent zamjene (kvocijent priljeva mladih u radni kontingent i odljeva iz njega), kao mjera demografskog pritiska na zapošljavanje, u Hrvatskoj konstantno opada: s 95,5 u pe-

Tablica br. 4. **Reprodukcija stanovništva u radno-sposobnoj dobi (radnom kontingentu) u Hrvatskoj u razdoblju 1991.-2021. godine**

Petogodište	1991.- 1996.	1996.- 2001.	2001.- 2006.	2006.- 2011.	2011.- 2016.	2016.- 2021.
RADNI KONTINGENT (u tisućama)						
a) Stanje početkom petogodišta, P(15-64) _i	3.279	3.263	3.222	3.168	3.127	3.031
b) Stanje potkraj petogodišta, P(15-64) _{i+4}	3.263	3.222	3.168	3.127	3.031	2.916
c) Smanjenje radnog kontingenta - P(15-64)	-16	-41	-54	-41	-96	-115
d) Priljev u radni kontingent (ER) u 000	337	317	282	258	266	266
e) Odljev iz radnog kontingenta (S)	353	358	336	299	362	381
f) Koeficijent smanjenjaradnog kontingenta (s)-u %	-0,49	-1,26	-1,67	-1,29	-3,07	-3,79
g) Koeficijent zamjene (z)-u %	95,5	88,5	83,9	86,3	73,5	69,8

togodištu 1991.-1995. na 69,8 u petogodištu 2016.-2021. godine. Valja upozoriti da je taj pokazatelj već u prvom petogodištu analiziranog razdoblja (tj. između 1991. i 1996. godine), bio ispod kritične brojčane razine za jednostavnu reprodukciju (za obnavljanje u istom broju) stanovništva u radno-sposobnoj dobi (iznosio je 95,5), a u posljednjem razmatranom petogodištu (2016.-2021. godine) predvidivo i dalje opada, tako da na 100 osoba koje izlaze iz radno-sposobne dobi dolazi svega 69,8 prinova u radnu dob. Ti su odnosi nepovoljni ne samo sa aspekta obnavljanja ukupnog radnog kontingenta stanovništva i njegove dobne strukture, već i sa stanovišta priljeva mladih, moderno obrazovanih generacija koji bi trebali "zamijeniti" one koji napuštaju radnu snagu i odlaze snagom procesa generacijskog starenja u mirovinu.

4. Odgovor na pitanje koje smo u uvodu ovog rada postavili, tj. koju ulogu ili preciznije rečeno, koji ponder ima demografski faktor za kretanje radne snage u razdoblju 1991.-2021. godine u uvjetima odnosno uz pretpostavku zatvorenog stanovništva, može se sažeti kako slijedi:

(1) Zbog dugoročnog smanjivanja nataliteta/fertiliteta i prirodnog prirasta stanovništva, demografski priljev i pritisak na zapošljavanje u Hrvatskoj stalno se smanjivao, a taj se proces nastavlja i u 21. stoljeću;

(2) Zbog stalnog smanjivanja stope "ulaska"/priljeva novih generacija u radni kontingent, uz istodobno povećanje stope "izlaska"/odljeva iz radne dobi, koeficijent zamjene je u cijelom razmatranom razdoblju negativan, tj. njegove su brojčane vrijednosti ispod zamjenski kritične brojčane razine od 100,0, što znači da na 100 osoba koje izlaze iz radne dobi dolazi sve manje prinova;

(3) Demografski je faktor u Hrvatskoj u navedenom razdoblju djelovao i djeluje na olakšavanje stanja u području zaposlenosti i nezaposlenosti i to dvostruko, tj. gledano sa stanovništva obiju sastavnica reprodukcije radnog kontingenta stanovništva. Naime, istodobno se smanjuje priljev novih generacija u radnu dob života a time i u radnu snagu, što smanjuje demografski pritisak na zapošljavanje, i povećava se odljev starijih generacija iz radnog kontingenta i radne snage, tj. oslobađaju se radna mjesta zbog povećanog povlačenja u mirovinu;

(4) Proizlazi da je konkretna, sadašnja situacija u području nezaposlenosti (oko 415 tisuća nezaposlenih uz stopu nezaposlenosti od oko 24%) izazvana isključivo gospodarskom krizom, odnosno razvojnim zastojem koji ju obilježava. Demografske odrednice kretanja radne snage i zaposlenosti, kako je pokazala prezentirana analiza, nemaju u tome nikakva udjela;

(5) Ako se u analizu uvede faktor migracije, a to će biti moguće nakon objavljivanja rezultata popisa stanovništva 2001. godine, pokazat će se u kojoj će mjeri migracijski saldo modificirati stope priljeva u radnu dob i odljeva iz te dobi, kao i brojčane vrijednosti koeficijenta zamjene za pojedina petogodišta u ukupnom razmatranom razdoblju (1991.-2021. godine). Iskazane tendencije u sastavnicama reprodukcije radnog kontingenta stanovništva, a time i demografske odrednice kretanja radne snage, čimbenik migracije neće promijeniti, zbog dugoročnih procesa promjena u dobnoj strukturi stanovništva u Hrvatskoj, koje traju već gotovo pola stoljeća, a napose zbog procesa starenja ukupnog stanovništva i starenja njegovog radnog kontingenta.

Literatura:

-
- Kim, Y. J., Schoen, R., Momentum an the Growth-Free Segment of a Population, Demography no. 2/1991.
 - Lee, R. D., Brian, A.W. Rodgers, G., Economics of Changing Age Distributions in Developed Countries, Claredon Press, Oxford 1988
 - Watcher, W. K., Age Group Growth Rates and Population Momentum, Population Studies, no 3/1998.

- Wertheimer-Baletić, A., Posttranzicijska etapa u razvitku stanovništva (opća i metodo-loška razmatranja), Ekonomski pregled br. 7-8/1992.
- Wertheimer-Baletić, A., Predvidiva demografska kretanja u Hrvatskoj, RAD, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 475, Knjiga XXXV, Zagreb, 1997.
- Wertheimer-Baletić, A., Stanovništvo Hrvatske - sadašnje i buduće promjene, RAD, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 482, Knjiga XXXIX, Zagreb, 2001.

Summary

THE POPULATION IN WORKING AGE IN CROATIA

In this article the author analyses demographic determinants of the working age population dynamics in Croatia in the period 1991-2021, under assumption that the total population dynamics and its structural changes are exclusively being formed by the natural movement of population, birth and death rates. The long-term trends of birth rate, death rate and the rate of natural increase are analysed first, followed by the analyses of the age structure of total population and of the population in a working age, and it is shown that the long lasting decline of birth rate caused in 1990th negative values of natural increase, which conditioned changes in the age structure of population in the direction of ageing of population and of labour force. The inflow of new generations in the labour force has been reduced, and the outflow increased. So the demographic factor in this period was not responsible for the aggravating situation in employment, so the high unemployment rate in Croatia being the primarily result of the protracted economic depression.

Sažetak

U ovom radu autorica analizira demografske odrednice kretanja radne snage u Hrvatskoj za razdoblje 1991. - 2021. godine, uz pretpostavku zatvorenog stanovništva. To znači da se pretpostavlja da na kretanje ukupnog broja stanovnika i na promjene u njegovoj dobnoj strukturi djeluju isključivo sastavnice prirodnog kretanja stanovništva (natalitet, mortalitet i prirodni prirast/prirodno smanjenje stanovništva). Na prvom mjestu analizirane su dugoročne karakteristike dinamike sastavnica prirodnog kretanja, zatim obilježja promjena u dobnoj strukturi ukupnog stanovništva i posebno stanovništva u radno-sposobnoj dobi (15-64 godine). Pokazuje da je dugoročno smanjivanje nataliteta i prirodnog prirasta (koji je u 1990-im godinama poprimio negativan predznak) uvjetovalo promjene u dobnoj strukturi koje obilježava proces starenja ukupnog stanovništva i njegovih pojedinih funkcionalnih dobni kontingenata. Za analitička razmatranja kretanja radne snage bitan je kontingent radno-sposobnog stanovništva, koji čini demografski okvir formiranja radne snage. Pokazuje se da je proces starenja radnog kontingenta stanovništva bitna odrednica starenja radne snage. Taj je proces bitno odredio i karakteristike reprodukcije radnog kontingenta stanovništva - smanjivanje priljeva novih generacija u radnu dob uz istodobno povećavanje odljeva iz radne dobi kao i stalno smanjivanje koeficijenta zamjene. Proizlazi da je demografski faktor u Hrvatskoj stalno olakšavao situaciju u području novog zapošljavanja i da je sadašnja visoka stopa nezaposlenosti uvjetovana isključivo sadašnjom gospodarskom situacijom koju obilježava značajan razvojni zastoj.

Bilješke

¹ Za ukupno stanovništvo u 1998. godini je zabilježen, kao i 1996. i 1997. prirodni prirast. Broj živorođenih iznosio je 55.772, broj umrlih 53.982, a prirodni prirast 3.175. Stopa nataliteta iznosila je 12,1 promila, mortaliteta 11,7 promila, a prirodnog prirasta 0,4 na 1000 stanovnika.

² Vidjeti: Projekcije Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 1995. (Interna dokumentacija). Detaljnije o pretpostavkama na kojima se temelje navedene projekcije vidjeti u radu - Wertheimer-Baletić, A., "Predvidiva demografska kretanja u Hrvatskoj", RAD, 475 knjiga, XXXV, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1997.